

۱۵۰۲۶۵

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی استان مرکزی - اراک

دانشکده پزشکی

برای دریافت درجه دکترا عمومی

موضوع:

بررسی انسداد سیستم درناژاشکی، عمل DCR و عوارض آن
در یک ارزیابی ۶ ماهه

به راهنمایی:

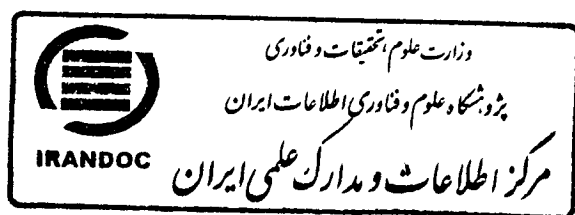
دکتر جمال فلاحتی

تکارش:

سعید عالی نژاد

سال تحصیلی:

اسفند ۱۳۷۳

۱۵۰۴۶۵

۳۸۹/۱۰/۲۰

بسمه تعالی

تقدیم به :

پدر و مادر بزرگوارم، که همواره مشوق من در موفقیتها

و تکیه‌گام در سختیها بوده‌اند .

برادران عزیزم ؛ که راهگشای مسیر پیشرفت‌هایم بوده‌اند .

تقدیم به اساتید ارجمند ، آقایان

دکتر جمال فلاحتی و دکتر احمد میرشاهی

که مدیون راهنمایی ها و زحمات بیدریغ آنها هستم .

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول

۱-۱	مقدمه	۱
۲-۱	بیان مسئله	۳
۳-۱	اهداف مطالعه	۴
۴-۱	سیستم اشکی	۵
۱-۴-۱	اجراء سیستم اشکی	۵
۲-۴-۱	غده اشکی	۵
۱-۴-۲-۱	عروق و اعصاب غده اشکی	۶
۳-۴-۱	ترشح اشک	۷
۴-۴-۱	ترکیبات اشک	۸
۵-۱	بیماریهای سیستم اشکی	۱۰
۱-۵-۱	کاهش ترشح اشک	۱۰
۱-۵-۱-۱	اتیولوژی سندرم چشم خشک	۱۱
۱-۵-۱-۱	یافته‌های بالینی چشم خشک	۱۲
۱-۵-۱-۱	عوارض چشم خشک	۱۳
۱-۵-۱-۱	درمان چشم خشک	۱۳
۶-۱	ارزیابی عمل سیستم اشکی	۱۴
۷-۱	سیستم درناژ اشکی	۱۶
۱-۷-۱	آناتومی سیستم درناژ	۱۶
۱-۷-۱-۱	آناتومی مجرای استخوانی	۱۶
۱-۷-۱-۱	آناتومی مجرای مامیرانو	۱۸
۲-۷-۱	بافت شناسی مجرای اشکی	۱۹

۲۰.....	۳-۷-۱) جنین شناسی سیستم درناژ اشکی
۲۱.....	۴-۷-۱) مکانیسم درناژ اشک
۲۵.....	۸-۱) اشک ریزش
۲۵.....	۱-۸-۱) افزایش ترشح اشک
۲۷.....	۲-۸-۱) اختلال درناژ اشک
۲۷.....	۲-۸-۱-الف) اتیولوژی اختلال درناژ اشک
۲۹.....	۹-۱) انسداد مادرزادی سیستم درناژ اشکی
۳۰.....	۱-۹-۱) تنگی مادرزادی مجرای اشکی
۳۰.....	۲-۹-۱) داکریو استنوزیس
۳۱.....	۳-۹-۱) درمان داکریو استنوزیس
۳۲.....	۳-۹-۱-الف) سونداژ درمانی داکریو استنوزیس
۳۵.....	۳-۹-۱-ب) روش عمل سونداژ
۳۷.....	۱-۱) مشکلات سیستم اشکی در بدو تولد
۳۷.....	۱-۱-۱) علائم کلینیکی انسداد NLD مادرزادی
۳۷.....	۱-۱-۱-الف) آمینوتوسل یاموکوسل
۳۸.....	۱-۱-۱-ب) داکریو سیستیت نوزادی
۳۹.....	۱-۱-۱-ج) اشک ریزش و ترشح چرکی
۴۰.....	۲-۱-۱) سایر اختلالات مادرزادی سیستم درناژ اشکی
۴۰.....	۲-۱-۱-الف) آنومالی‌های پونکتوم
۴۰.....	۲-۱-۱-ب) آنومالی‌های کانالیکول
۴۱.....	۲-۱-۱-ج) آنومالی‌های کیسه اشکی
۴۱.....	۲-۱-۱-د) اختلالات دریچه‌ای
۴۲.....	۲-۱-۱-ز) دفورمیتی‌های صورتی جمجمه‌ای مادرزادی
۴۳.....	۱۱-۱) بیماری‌های اکتسابی سیستم درناژ
۴۳.....	۱-۱۱-۱) بیماری‌های پونکتوم
۴۳.....	۱-۱۱-۱-الف) انحراف و وضعیت غیرعادی پونکتوم
۴۳.....	۱-۱۱-۱-ب) آترزی پونکتوم

۴۴.....	۱-۱۱-۱-ج) تومور کانتوس داخلی
۴۴.....	۱-۱۱-۲) اختلالات کانالیکول
۴۴.....	۱-۱۱-۲-الف) کونژنکتیویت سیکاترسیل
۴۴.....	۱-۱۱-۲-ب) تروما
۴۵.....	۱-۱۱-۲-ج) اشعه
۴۵.....	۱-۱۱-۲-د) تومر
۴۵.....	۱-۱۱-۲-ز) قطره‌های چشمی
۴۶.....	۱-۱۱-۲-س) سوند اژهای مکرر
۴۶.....	۱-۱۱-۲-ع) کانالیکولیت
۴۷.....	۱-۱۱-۲-و) آلرژی
۴۸.....	۱-۱۱-۳) اختلالات کیسه اشکی
۴۸.....	۱-۱۱-۳-الف) التهاب کیسه اشکی
۵۱.....	۱-۱۱-۳-ب) سنگها و کستها
۵۲.....	۱-۱۱-۳-ج) تومرها
۵۳.....	۱-۱۱-۳-ج- A) نئوپلاسمهای با منشاء خارج کیسه ای
۵۳.....	۱-۱۱-۳-ج- B) تومرهای کیسه اشکی
۵۶.....	۱-۱۱-۴) اختلالات مجرای اشکی
۵۶.....	۱-۱۱-۴-الف) انسداد مجرای نازولاکریمال بصورت اولیه
۵۸.....	۱-۱۱-۴-ب) تروما
۵۹.....	۱-۱۱-۵) اختلالات داخل بینی
۶۰.....	۱-۱۱-۶) نارسائی پمپ اشکی
۶۱.....	۱-۱۲) تشخیص بیماران مبتلا به ابی‌نورا
۶۲.....	۱-۱۲-۱) تاریخچه
۶۵.....	۱-۱۲-۲) معاینه توسط Slit lamp
۶۶.....	۱-۱۲-۳) فشار روی کیسه اشکی
۶۶.....	۱-۱۲-۴) سونداژ
۶۷.....	۱-۱۲-۴-الف) توقف سفت

۶۷.....	۱-۱۲-۴-ب) توقف ملایم و نرم	۶۷
۶۷.....	۱-۱۲-۵) ایریکاسیون	۶۷
۶۸.....	۱-۱۲-۶) تست ماده رنگی	۶۸
۶۸.....	۱-۱۲-۶-الف) تست جونز اولیه	۶۸
۷۰.....	۱-۱۲-۶-ب) تست جونز ثانویه	۷۰
۷۱.....	۱-۱۲-۷) تست شیرمر	۷۱
۷۱.....	۱-۱۲-۸) معاینه داخل بینی	۷۱
۷۱.....	۱-۱۲-۹) داکریوسینتوگرافی	۷۱
۷۲.....	۱-۱۲-۱۰) داکریوسینتیگرافی	۷۲
۷۲.....	۱-۱۲-۱۱) Conventional x-Ray films	۷۲
۷۳.....	۱-۱۳) روشهای جراحی	۷۳
۷۳.....	۱-۱۳-۱) درمان جراحی انسداد پونکتوم	۷۳
۷۳.....	۱-۱۳-۱-الف) آترزی مادرزادی پونکتوم	۷۳
۷۴.....	۱-۱۳-۱-ب) انسداد اکتسابی	۷۴
۷۶.....	۱-۱۳-۲) جراحی تنگی کانالیکول	۷۶
۷۶.....	۱-۱۳-۲-الف) تنگی کانالیکول مشترک	۷۶
۷۹.....	۱-۱۳-۲-ب) جراحی تنگی انتهای کانالیکول	۷۹
۸۰.....	۱-۱۳-۲-ج) تنگی کامل کانالیکول	۸۰
۸۱.....	۱-۱۳-۲-د) لاسراسیون کانالیکول	۸۱
۸۲.....	۱-۱۴) DCR	۸۲
۸۳.....	۱-۱۴-۱) تکنیک عمل	۸۳
۸۶.....	۱-۱۴-۲) مراقبت بعد از عمل	۸۶
۸۷.....	۱-۱۴-۳) DCR مجدد	۸۷
۸۹.....	۱-۱۴-۴) عوارض عمل DCR	۸۹
۸۹.....	۱-۱۴-۴-الف) خونریزی	۸۹
۹۰.....	۱-۱۴-۴-ب) تنگی کانالیکول مشترک	۹۰
۹۰.....	۱-۱۴-۴-ج) انسداد محل رینوستومی	۹۰

۹۱.....	۱-۱۴-۴-د) اسکار هیپوتروفیک
۹۱.....	۱-۱۴-۴-ز) بلوک کامل کانالیکولی
۹۲.....	۱-۱۴-۴-هـ) سایر عوارض DCR
۹۲.....	۱-۱۵) مراقبت از لوله
۹۳.....	۱-۱۶) عوارض لوله‌گذاری

فصل ۲

۹۴.....	روش تحقیق
---------	-----------

فصل ۳

۹۵.....	یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها
۹۵.....	۳-۱) خلاصه ارقام بدست آمده
۹۸.....	۳-۲) محاسبه شاخص‌های مرکزی در زمینه سن
۱۰.....	۳-۳) بررسی ارتباط بیماری باجنس
۱۰.....	۳-۴) بررسی ارتباط بیماری با محل سکونت
۱۰.۱.....	۳-۵) بررسی ارتباط بیماری با سمت درگیری
۱۰.۲.....	۳-۶) ارتباط بیماری با محل درگیری
۱۰.۳.....	۳-۷) بررسی علائم شایع بیماری
۱۰.۴.....	۳-۸) بررسی میزان موفقیت روشهای درمانی (دیلاتاسیون - سونداژ و شستشوی مجرا)
۱۰.۵.....	۳-۹) بررسی میزان موفقیت در DCR
۱۰.۶.....	۳-۱۰) بررسی میزان عوارض بعد از عمل DCR
۱۰.۸.....	۳-۱۱) مشکلات و نارسائی‌ها

فصل ۴

۱-۴	دست‌آورد	۱۰۹
۲-۴	خلاصه فارسی	۱۱۰
۳-۴	خلاصه انگلیسی	۱۱۳

فصل ۵

نمودارها و جداول

منابع

فهرست نمودارها و جداول

فهرست نمودارها

نمودار شماره ۱۵ - توزیع فراوانی ۱۶۰ بیمار مبتلا به اختلال درناژ اشکی بر حسب سن ابتلا، بیمارستان امیرکبیر ۱۳۷۳.

نمودار شماره ۲۵ - توزیع جنس در ۱۶۰ بیمار مبتلا به اختلال درناژ اشکی بیمارستان امیرکبیر ۱۳۷۳، ص ۱۳۴
نمودار شماره ۳۵ - توزیع محل سکونت در ۱۶۰ بیمار مبتلا به اختلال درناژ اشکی بیمارستان امیرکبیر ۱۳۷۳.

نمودار شماره ۴۵ - توزیع نحوه درگیری اختلال سیستم درناژ در ۱۶۰ بیمار مبتلا به اختلال درناژ اشکی، بیمارستان امیرکبیر ۱۳۷۳.

نمودار شماره ۵۵ - توزیع سمت درگیری در سیستم درناژ اشکی در ۱۶۰ بیمار مبتلا به اختلال درناژ، بیمارستان امیرکبیر ۱۳۷۳.

نمودار شماره ۶۵ - توزیع محل درگیری سیستم درناژ در ۱۶۰ بیمار مبتلا به اختلال درناژ اشکی، بیمارستان امیرکبیر ۱۳۷۳.

فصل اول

پیش گفتار

انسداد مجاری اشکی از جمله مشکلاتی است که از دیرباز کریبانگیر بشر بوده و افراد مبتلا به این عارضه کسر قابل توجهی از مراجعین به درمانگاههای چشم پزشکی را تشکیل می‌دهند. اشکریزش شایع‌ترین علامت مبتلایان به این گرفتاری می‌باشد و همانگونه که میدانیم این علامت یکی از فراوانترین سمپتومهای چشم پزشکی را به خود اختصاص می‌دهد. نظر به شیوع فراوان این مشکل و عوارضی که بر جای می‌گذارد همواره مورد توجه متخصصان و کارشناسان ذیربط بوده است و در این راه تلاشهای گسترده‌ای برای رفع این اختلال صورت گرفته است.

بررسی کلینیکی بیماریهای سیستم اشکی باید منطقی و دسته‌بندی شده باشد و لازم است که مسائل این سیستم قبل از درمان تشخیص داده شده و محدود گردند. ارزیابی سیستم درناژ اشکی باید از چشمها، پلکها، پونکتومها شروع شده و در نهایت به انتهای مجرای نازولاکریمال و فضای داخل بینی ختم گردد. تجربه نشان داده است که هر نوع انسداد، احتباس و سپس عفونت را بدنبال خواهد داشت و این قاعده در انسداد مجاری اشکی نیز مستثنی نبوده و بدنبال انسداد مجرای اشکی یک داکروسیسیت ایجاد خواهد شد که به

درمانهای مدیکال پاسخ قطعی نداده و نیاز به برطرف کردن عامل انسداد وجود دارد ، و این نیاز ، انگیزه بررسیها و تلاشهایی بوده که بشر از مدتها قبل جهت رسیدن به آن کوشش کرده است که نتیجه آن زحمات ایجاد روشهای مختلف جراحی رایج میباشد . با توجه به انیولوژی های مختلف در ایجاد انسداد سیستم درناژ اشکی نوع درمان در هر مورد فرق دارد . درمان در گروه سنی پائین که علت انسداد ، عدم کانالیزاسیون کامل مجرای نازولاکریمال (NLD) میباشد ، با گروه سنی بالا که علت انسداد تغییرات قهقراضی (پسرقت) میباشد اختلاف دارد .

درمان در ~~بیماران~~ ^{بیماران} خواران یک درمان انتظاری است ، بدین صورت که به پروسه کانالیزاسیون فرصت داده میشود تا روند تکمیلی خود را به پایان رساند و در صورت عدم موفقیت توسط سونداژ سعی در رفع مکانیکی انسداد میشود . ولی در بالغین سونداژ فقط جنبه تشخیصی دارد و درمان نهایی جراحی سیستم میباشد .

نوع جراحی ارتباط مستقیم به محل انسداد داشته و در هر محل نوع جراحی با سایر نقاط فرق دارد . از آنجا که بیشترین محل انسداد ، مجرای نازولاکریمال میباشد لذا اکثر تلاشها در جهت برطرف کردن این بلوک صورت گرفته است و در این راه روشهای مختلف جراحی انجام گرفته که هر کدام با موفقیتها و شکستهای همراه بوده است ولی روش جراحی DCR از مدتها پیش جایگزین تکنیکهای دیگر شده است که با توجه به نتایج خوب آن نمیتوان موفق ترین و انتخابیترین روش شناخته شده است .

بیان مسئله :

انسداد مجرای اشکی از جمله بیماریهای شایع در طیفهای سنی ابتدا و انتهای زندگی میباشد انسداد در هر قسمت از سیستم درناژ باعث اختلال در دفع اشک شده و در نهایت به اشک ریزش منجر میگردد . این انسداد میتواند در هر قسمت از سیستم درناژ از پونکتوم تا قسمت خروجی سیستم در بینی را شامل گردد .

شایع ترین محل انسداد مجرای نازولاکریمال میباشد که میتواند بصورت مادرزادی (شیرخواران) و اکتسابی (بخصوص در سنین بالا) دیده شود که در حالت اول سونداژ و در حالت دوم DCR انتخابی ترین روشهای جراحی را تشکیل میدهند .

این بیماری از دیرباز بین افراد دیده شده و روشهای درمانی مختلفی نیز برای رفع آن انجام گرفته است و امروزه رایج ترین درمان DCR میباشد .

شیوع فراوان بیماری ، عامل اصلی در انتخاب این موضوع بعنوان پایان نامه بوده است ، زیرا روزانه دهها بیمار با علائم انسداد به درمانگاههای چشم در سطح استان مرکزی مراجعه میکنند و اکثر آنها تحت درمان جراحی قرار میگیرند در مورد شیوع این بیماری کافیسیت بگوئیم که طی ۶ ماه (مرداد تا بهمن ماه) حدود ۱۶۰ بیمار در بیمارستان امیرکبیر اراک تحت عمل جراحی قرار گرفته اند .

اهداف مطالعه

هدف اصلی :

هدف اصلی بررسی انسداد مجرای اشکی ، عمل جراحی DCR و عوارض آن در یک فالوآپ ۶ ماهه در بیماران مراجعه کننده به درمانگاه چشم مرکز درمانی - آموزشی امیرکنبیر میباشد .

اهداف جزئی : شامل بررسی ارتباط بیماری با سن ، جنس ، محل سکونت ، محل انسداد و بررسی میزان موفقیت عمل جراحی DCR و شیوع عوارض این عمل جراحی میباشد .

سیستم اشکی

اجزاء سیستم اشکی (Lacriemel system)

سیستم اشکی شامل دو قسمت است :

- ۱- غده اشکی و مجاری آن که اشک را به سطح چشم می‌آورند
- ۲- سیستم درناژ اشکی که شامل : پونکتوم - کانالیکولها - کیسه اشکی و مجرای بینی اشکی میباشد . (۱)

غده اشکی

غده‌ای است که اشک را ترشح میکند و در قسمت قدامی فوقانی بخش تمپورال اربیتال قرار گرفته است . غده اشکی شامل یک قسمت فوقانی بزرگ بنام قسمت کاسه چشمی (Pars. orbitalis) و یک قسمت تحتانی کوچکتر بنام قسمت پلکی (Pars. palpebral) میباشد . این دو قسمت در جلو بوسیله آپونوروز عضله بالابرنده پلک فوقانی از هم جدا میشوند ولی در پشت به هم متصلند .

قسمت اربیتال غده به شکل و اندازه یک بادام بوده و در حفره اشکی استخوان فرونتال جای گرفته است . قسمت پلکی در حدود یک سوم اندازه قسمت اربیتال است و در زیر نیام عضله لواتورپالپیرال در قسمت خارجی پلک فوقانی قرار گرفته است . این غده واجد چندین لوب غده‌ای مجزا از

هم همراه با ۶ تا ۱۲ مجرای ترشحي که غده را به نورتيکس فوقانی ملتحمه چشم ارتباط می‌دهند می‌باشد . (۱)

غده اشکی ، غده‌ای لوله‌ای - حبابچه‌ای می‌باشد که معمولاً حفرات داخلی آن مستورم و بزرگ است . غده فوق‌الذکر از سلولهای استوانه‌ای شکل از نوع سروزی همانند سلولهای آسینوسی غده بناگوشی تشکیل شده است . این سلولها گرانولهای ترشحي روشنی دارند و یک غشای پایه آنها را از بافت همبند اطراف مجزا میکند . (۲)

سلولهای میوآپی تتالی که تکامل بسیاری یافته‌اند بخشهای ترشحي این غده را احاطه کرده‌اند . ترشح غده بر روی قرنیه تا پائین و همچنین ملتحمه چشمی و پلیکی کشیده شده و سطوح این ساختمانها را مرطوب می‌سازد .

عروق و اعصاب غده اشکی

شرائین غده اشکی از شریان لاکریمال (شاخه شریان چشمی) و اعصاب آن از سمپاتیک و پاراسمپاتیک می‌باشد . (۱)

باید دانست که علاوه بر غده اشکی اصلی غدد اشکی کوچک زیادی در مجاورت بنبست (نورتيکس) فوقانی و تحتانی وجود دارند . از این جهت است که بعد از برداشتن غده اشکی اصلی باز هم ملتحمه مرطوب می‌ماند . (۲)

ترشح اشک

ترشح اشک بدو صورت میباشد :

(۱) Basic : ترشح پایه : بطور دائمی ترشح میشود ، در لبه پلکها بوده و از غدد میومین ، زایس و مول ترشح میگردد .

(۲) Emotional : تحت اثر سیستم عصبی بوده و بدنبال تحریکات ترشح میکند . برای رفلکس اشک ریزش مسیر آوران از زوج عصبی پنجم و برای و ابران زوج هفتم میباشد . اشک سه لایه دارد که از خارج بداخل شامل :

۱- لایه لیپیدی ۲- آکوس (آبیکی) ۳- موکوس میباشد
اگر در ترکیب این سه لایه تغییری حاصل میشود در فیلم اشکی چشم اشکال ایجاد میگردد . غدد اصلی هر دو قسمت آکوس و موکوس را ترشح میکنند در حالی که غدد فرعی فقط آکوس ترشح میکنند .

لایه لیپید که از غدد میبومین ترشح میگردد باعث به حداقل رسیدن تبخیر اشک میشود . سلولهای کابلیت ملتحمه ، غدد Manz و کریپتهای هنله موکوس ترشح میکنند . (۵)

اشک یک سطح دفاعی خوب بوده و حاوی تمامی Abها بجز IgD میباشد . علاوه بر این اشک اولین سطح انکساری چشم است و اگر کاهش یابد باعث اختلال بینائی میگردد .
اشک باعث تبدیل قرنیه به یک سطح اپتیکال صاف با حذف نامنظمیهای بسیار ریز اپیتلیوم سطحی میشود .

اشک مرطوب کردن و حفاظت از سطح ظریف قرنیه و

اپی‌تلیوم ملتحمه‌ای را به عمده دارد . جریان اشکی باعث شستن و عمل ضد میکروبی شده و در نتیجه رشد میکروارگانیسم‌ها را مهار میکند . تامین مواد مغذی جهت قرنیه نیز بعهده اشک میباشد .

ترکیبات اشک :

حجم اشک بطور طبیعی 2 ± 7 در هر چشم است . آلبومین ۶.۸ پروتئین تام در مایع اشک را می‌سازد . گلوبولین و لیپوزیم‌ها به نسبت مساوی ، بقیه آنرا می‌سازند . در آن ایمونوگلوبولین‌های IgE, IgG, IgA وجود دارند . IgA بیشترین آنهاست و تفاوت آن با IgA سرمی این است که فقط از سرم تراوش نمی‌شود بلکه بوسیله پلاسموسیت‌های واقع در غده اشکی نیز ساخته میشود . در بیماری‌های آلرژیک خاص مانند کنژنکتیویت ورنال (Vernal) غلظت IgE در مایع اشکی زیاد میشود . لیپوزیم‌های اشک ۲۱-۲۵٪ پروتئین تام را می‌سازند ، عمل آنها در راستای کاماگلوبولین‌ها و سایر عوامل ضدباکتری غیر لیپوزومی است و مکانیسم دفاعی مهم در برابر عفونت بشمار می‌روند . سایر آنزیم‌های اشکی نیز ممکن است در تشخیص مسائل بالینی خاص نقشه داشته باشند .

Cl ، Na ، K با غلظتهای بالاتر از پلاسما در اشک وجود دارند ، اشک همچنین حاوی مقدار اندکی کلوز (۵ mg/dl) و اوره (۰.۴ mg/dl) است و تغییرات غلظت اشکی کلوز

۹

و اوره بجوازات سطوح آنها در خون صورت میگیرد . PH متوسط اشک ۷/۳۵ میباشد . گر چه بطور طبیعی طیف وسیعی وجود دارد (۵/۲۰ - ۸/۳۵) در شرایط طبیعی مایع اشک ایزوتونیک بوده و اسمولالیتته فیلم اشک بین ۳۰۹ - ۲۹۵ mosm/L است . (۸)